

Ataksi og HSP

Logopæd Janni Holm Christensen

Taleinstituttet og Hjerneskadecenter Nordjylland

**Aalborg
Kommune**

Dysartri

Hvad er dysartri?

Dysartri er en talemotorisk forstyrrelse af **neurologisk** oprindelse som viser sig ved ændringer i hhv. vejtrækning, lydproduktion, resonans, taletydelighed og talemelodi.

**Aalborg
Kommune**

Dysartri - opdeling

Ikke-progredierende dysartri

Stabiliseret dysartri.

Skyldes f.eks. en blodprop i hjernen, en hjerneblødning eller et traume.

Progredierende dysartri

Fremadskridende dysartri.

Skyldes f.eks. en neurologisk progredierende sygdom eller hjernetumor.

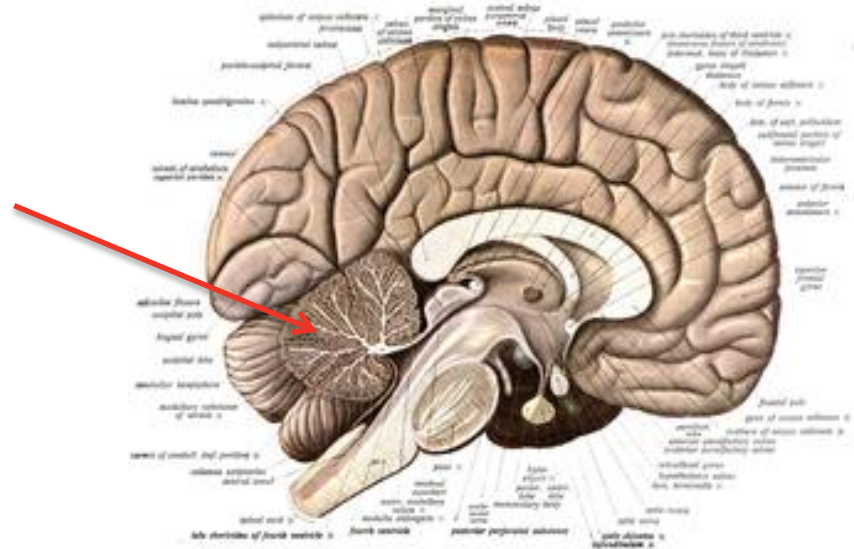
**Aalborg
Kommune**

Dysartri typer

- Ataktisk dysartri (skade i lillehjernen)
- Hypokinetisk dysartri (skade i basalganglierne)
- Hyperkinetisk dysartri (skade i basalganglierne)
- Slap dysartri (motorisk skade i PNS)
- Spastisk dysartri (dobbeltsidig skade i CNS)
- Unilateral dysartri (ensidig skade i CNS)
- Mixed/blandet dysartri (min. to rene dysartriformer blandet sammen)

Ataktisk dysartri

- Skade/dysfunktion i lillehjernen eller de ledningsforbindelser som forbinder lillehjernen med resten af hjernen.
- Koordineringsproblemer.
- Der kan være nedsat talefyldighed og ændret talemelodi.

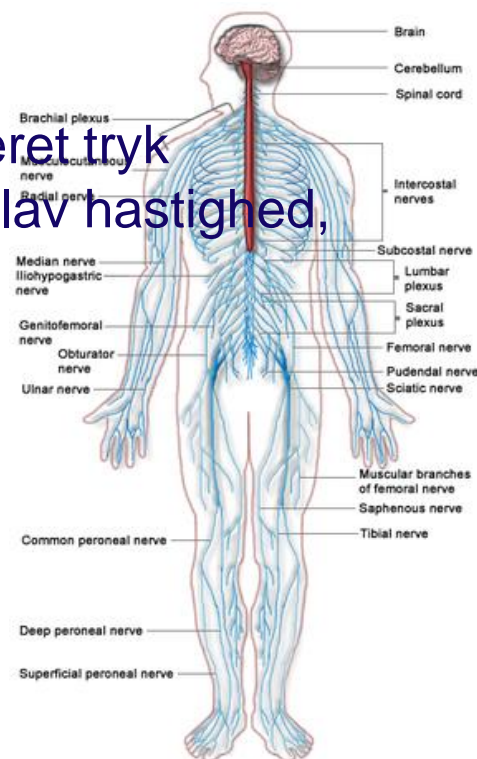

Ataktisk dysartri

Vejrtrækning	Ukoordinerede bevægelser - paradoksal
Lyd	Skurrende stemme, nedsat spænding i struben.
Resonans	Sjældent ændret – kan forekomme pga. timing af ganesejlets muskler og artikulatorer.
Taletydelighed	Dårlig koordination, manglende timing, manglende kontrol af kraften i bevægelsen. (Talen bliver sløret, utydelig, upræcise konsonanter og forstyrrede vokaler.)
Talemelodi	Monoton eller for kraftig betoning. Ens tryk på alle stavelser, langsomt tale tempo.
Behandling	Arbejde med vejrtrækning, taletydelighed og talemelodi.

Spastisk dysartri

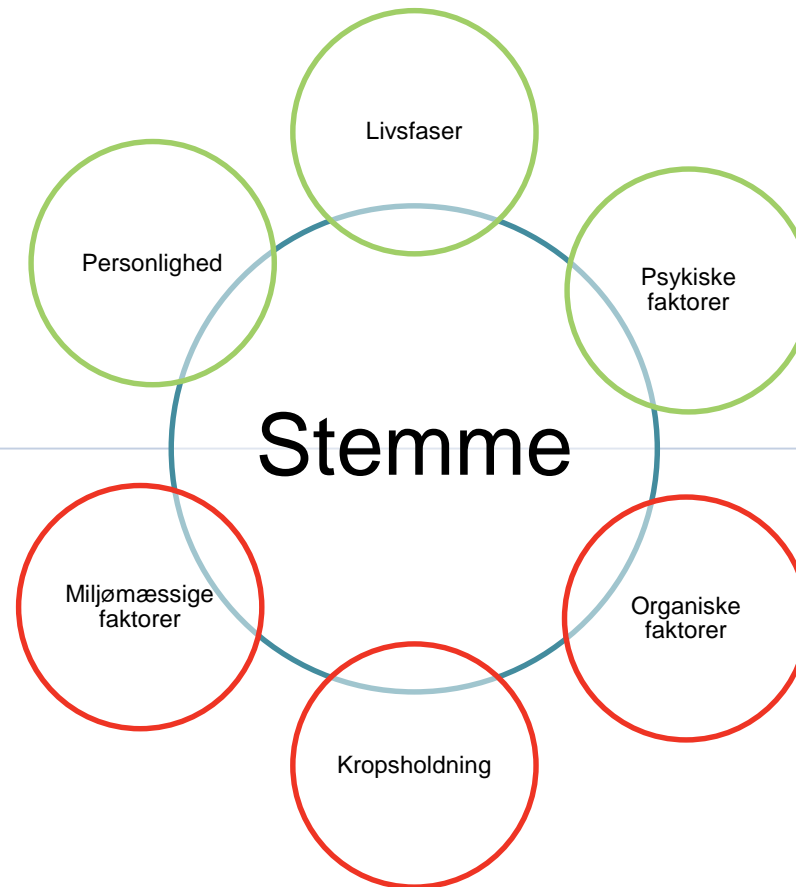
- Skyldes dobbeltsidig skade i CNS (Central nervesystemet, de øvre motoriske neuroner) RØDT
- Pyramidal (skade her giver svaghed og langsomhed i talemuskulaturen)
- Ekstrapyramidal (skade her giver svaghed, spasticitet, unormale muskelreflekser)
- Upræcise konsonanter, manglende talemelodi, reduceret tryk (betoning), skurrende stemme, nedsat stemmestyrke, lav hastighed, hypernasalitet, anstrengt og presset stemme.
- Der kan være savlen og emotionel labilitet

Spastisk dysartri

Vejrtrækning	Reduceret indånding og udånding
Lyd	Skurren stemme, spændt/halvkvalt, lavt stemmeleje
Resonans	Hypernasal
Taletydelighed	Upræcise konsonanter.
Talemelodi	Monoton, nedsat tale tempo, afkortede sætninger.
Behandling	Taletydelighed, tungeudstrækning, afspænding, vejrtrækning, tryk, toneleje, mindske hypernasalitet.

Stemmen/tale

Stemme/tale

Vejrtrækning

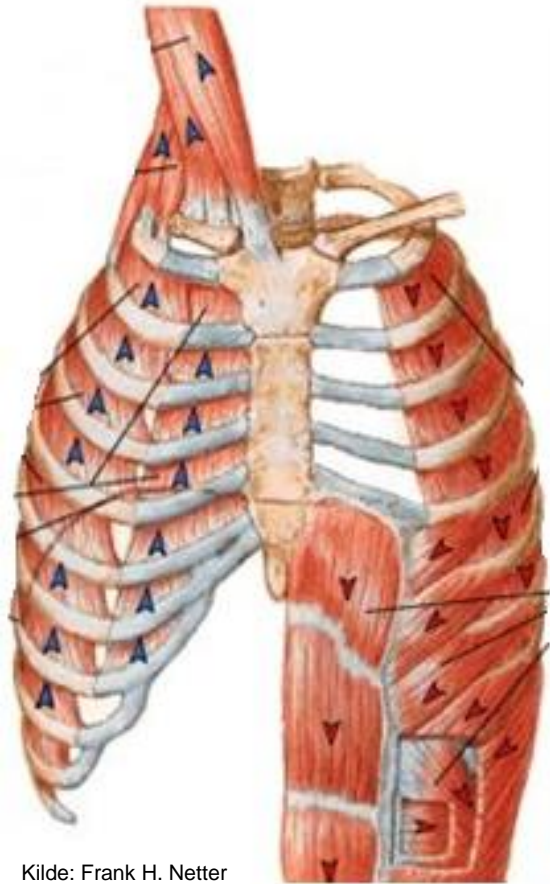
Kilde: Frank H. Netter

For at danne en optimal stemme, er det vigtigt at have en afslappet og støttet vejrtrækning.

Når man bliver træt og får ondt i stemmen, er det ofte fordi, man ikke bruger vejrtrækningen optimalt.

Den mest økonomisk måde at trække vejret på er med vores mellemgulvsmuskel.

Vejrtrækning

Kilde: Frank H. Netter

Er vejrtrækningen ikke optimalt funderet anvendes en række muskler i halsen, brystkassen, nakke og skuldre.

Disse muskler er ikke udviklet til at styre vejrtrækningen over længere tid, men kun i kamp/flugt situationer.

**Aalborg
Kommune**

Hvordan dannes stemme?

Stemme/lyd er ændringer af lufttryk.

Når vi taler bruger vi udåndingsluften til at frembringe lyd.

Udåndingsluften får stemmelæberne til at svinge.

Stemmelæberne svinger ved mænd omkring 60-120 gange i sekundet (Hz) og kvinders mellem 120-350 gange i sekundet (Hz) ved grundtonen.

Video

- Stemmælæberne er placeret i struben.
- Vores strube er lige over vores luftrør.
- Luftrøret og spiserøret sidder ved siden af hinanden.
- Strubelåget sørger for, at mad/væske ikke kommer ned i luftrøret.
- <https://youtu.be/P2pLJfWUjc8?t=3m9s>

Halsen

Vi har en række muskler omkring struben, som er med til at styre vores stemme og som har indflydelse på vores synkefunktion.

Elevatorskaktmodellen

© ELSEVIER, INC. - NETTERIMAGES.COM

Kilde: Frank H. Netter

© ELSEVIER, INC. - NETTERIMAGES.COM

**Aalborg
Kommune**

Artikulation/mundbevægelser

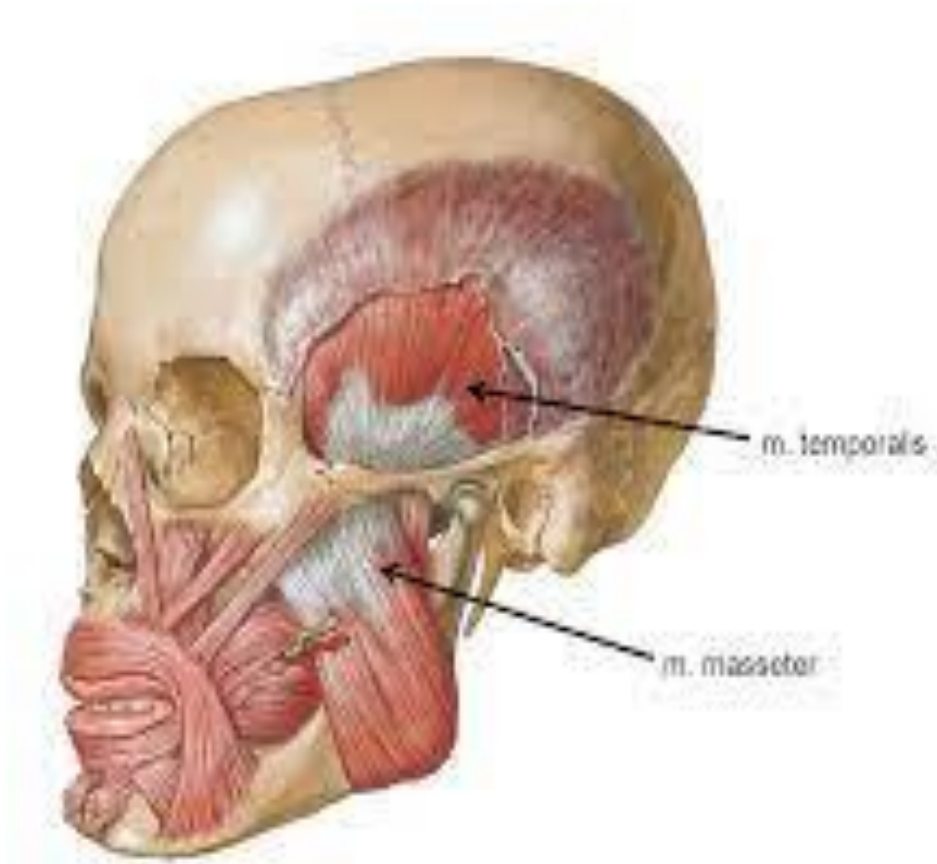
Struben er vores lydkilde, men det er munden, der er former vores ord.

Munden består af:

- Læber
- Tænder
- Tunge
- Gane
- Kæbe

Samtidig virker munden som vores højttaler.

Tal med munden og ikke halsen.

Udstrækning af halsen

- Lav underbid og læg nakken tilbage.
- Lad kæben hænge, læg nakken tilbage og luk munden.
- Tongen op mod næsen og læg nakken tilbage.

Må ikke laves, hvis du har problemer med eller en skade af din nakke.

Øvelserne kan bl.a. være med til at modvirke klumpfornemmelse, ondt i halsen, stemmetræthed, synkevanskeligheder, rømmetrang og hostetrang.

Øvelser for afspænding af kæben

Massage af kæbemuskulatur

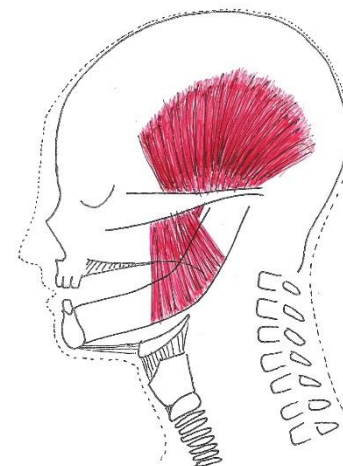
Masser kæbemusklen, der er placeret ca. 2 cm. foran øret lige under kindbenet.

Masser kæbemusklen der er placeret som en vifte over øret.

Udstrækning af kæben

Sæt tre fingre (på højkant) mellem tænderne og hold strækket.

1 gang dagligt i 30 sek.

Afspændingsøvelse

Slip kæben og lad tungen ligge fladt i mundbunden.

Kan modvirke spændinger i kæbe, tunge, nakke og hals, tørhed, klumpfornemmelse, stemmetræthed, hostetrang, ømhed og smerte mv.

Spørgetid

**Aalborg
Kommune**